

Lähirooka- ja luomuohjelman arviointien tuloksia

Ruoka-alalla ajankohtaista -miniseminaari 17.12.2018

Tommi Ålander, TK-Eval

TK-EVAL

Keimo Sillanpää & Tommi Ålander

MDI

Benjamin Heikkinen, Sinikukka Pyykkönen ja
Sari Rannanpää

2018

Lähirookaohjelman arviointi

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ

LUOMUALAN KEHITTÄMISOHJELMAN ARVIOINTI

Loppuraportti 5.10.2018

Maaseudun kehittäminen kansainvälisesti MDI TK-EVAL

TK-EVAL

TK-EVAL

Keimo Sillanpää & Tommi Ålander

MDI

Benjamin Heikkinen, Sinikukka Pyykkönen ja
Sari Rannanpää

2018

Lähirookaohjelman arviointi

Lähiaruokaohjelman arviointi - taustaa

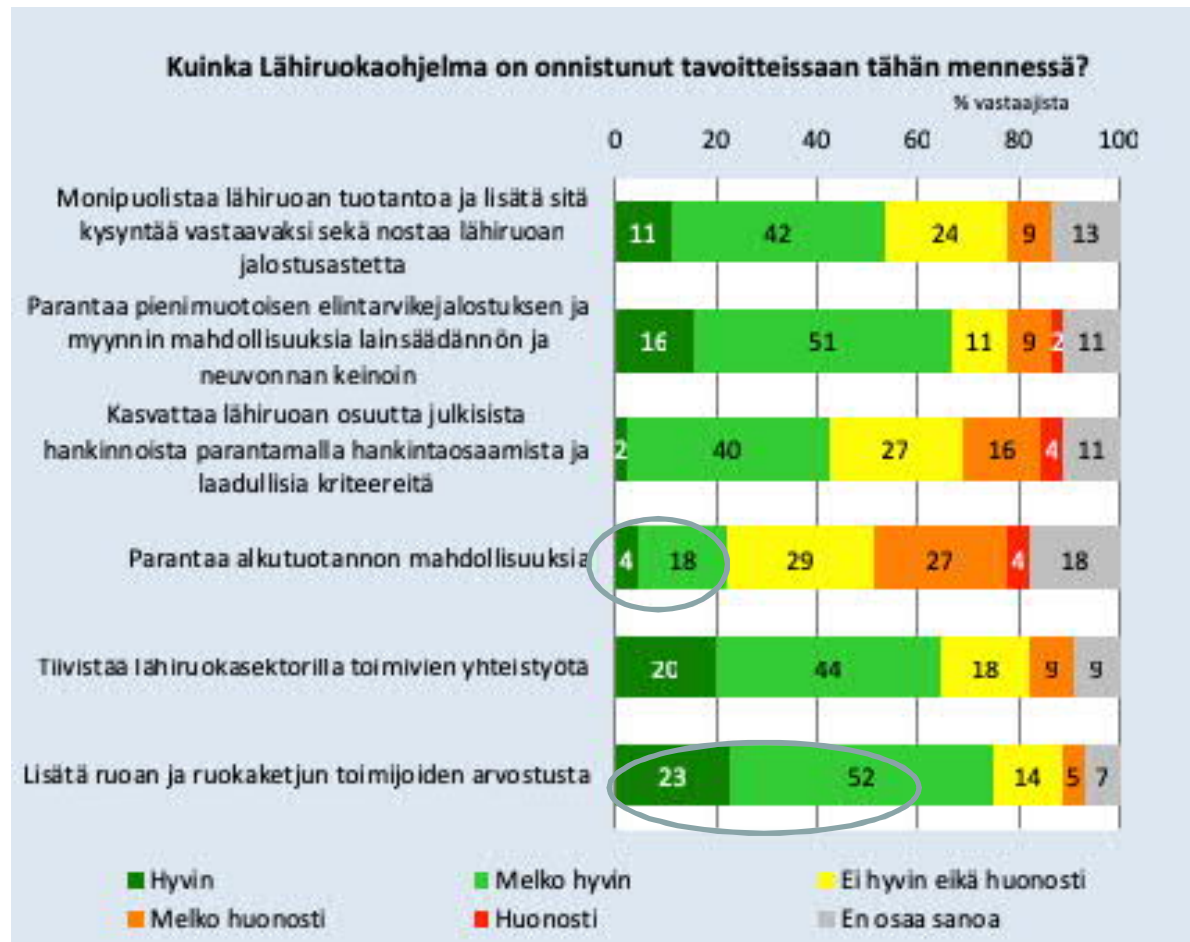
- Arvioinnin tilaajana MMM. Toteuttajana TK-Eval ja Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI
- Arviointiraportti: <https://mmm.fi/kehittamisen-tyokaluja>
- Syys-marraskuu 2018.
- Arvioinnin tietopohja: dokumenttiaineisto, ohjelman sidosryhmille suunnattu kysely (45 vastausta) ja haastattelut (25 kpl) sekä kaksi alueellista työpajaa.
- Arvioinnin tavoite:
 - Tietoa Lähiaruokaohjelman toteutuksesta, tuloksista ja alustavista vaikutuksista lähiaruokasektorin kehittymiseen.
 - Ohjelman tavoitteiden saavuttaminen.
 - Lähiaruokasektorin kehittämiseen suosituksia – arvioinnin tulosten hyödyntäminen ohjelman päivittämisessä

Lähiruokaohjelman tavoitteet

- 1) Monipuolistaa lähiruoan tuotantoa ja lisätä sitä kysyntää vastaavaksi sekä nostaa lähiruoan jalostusastetta.
- 2) Parantaa pienimuotoisen elintarvikejalostuksen ja myynnin mahdollisuuksia lainsäädännön ja neuvonnan keinoin.
- 3) Kasvattaa lähiruoan osuutta julkisista hankinnoista parantamalla hankintaosaamista ja laadullisia kriteereitä.
- 4) Parantaa alkutuotannon mahdollisuuksia.
- 5) Tiivistää lähiruokasektorilla toimivien yhteistyötä.
- 6) Lisätä ruoan ja ruokaketjun toimijoiden arvostusta.

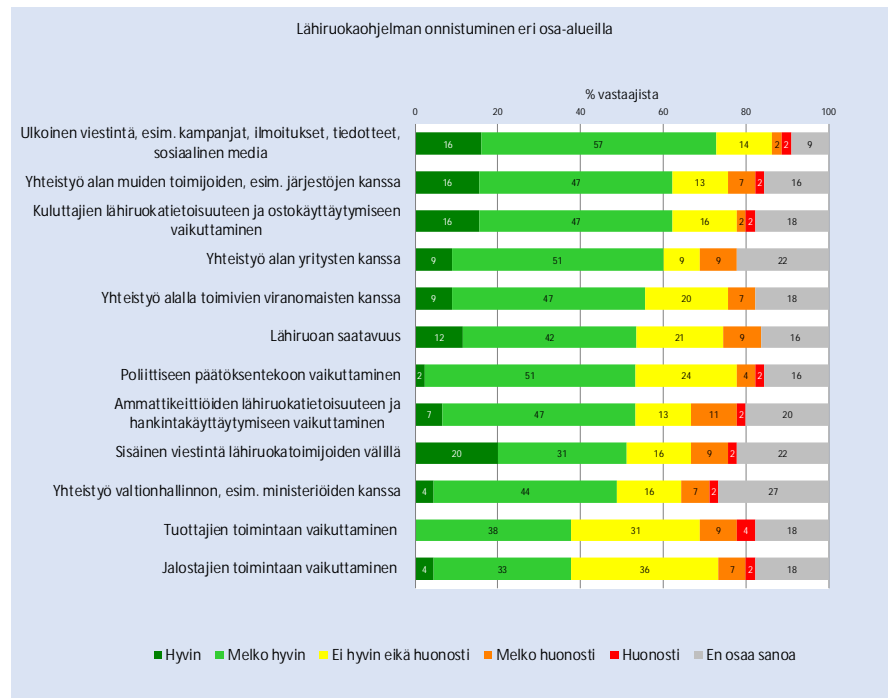
Arvioinnin keskeisimpiä havaintoja

- Lähirookaohjelma on onnistunut tavoitteissaan kokonaisuudessaan kohtalaisen hyvin. Erityisesti tavoitteet 2, 5 ja 6.
- Alkutuotannon mahdollisuuksien parantaminen on onnistunut heikoiten (tav.4).

Arvioinnin keskeisimpiä havaintoja

- Lähiruokaohjelmalla on ollut selvästi merkitystä lähiruokateeman kehittämisessä ja kumppanuuteen kannustamisessa.
- Ohjelmaa on myös toteutettu asiantuntevasti ja sillä on ollut merkitystä yhteistyön edistäjänä.
- Lähiruokaohjelma on onnistunut hyvin etenkin ulkoisessa viestinnässä.
- Lähiruuan toimintaympäristön merkittävimmät muutokset liittyvät kuluttajakäyttäytymiseen ja jakelukanaviin.
 - Kuluttajat ovat yhä kiinnostuneempia ruuasta ja sen alkuperästä ja REKO-renkaiden sekä vähittäiskaupan suosio lähiruuan ostospaikkana on kasvanut.

Arvioinnin keskeisimpiä havaintoja

- Lähiruuan tuotannon monipuolistuminen ja sen lisääminen kysyntää vastaavaksi on ollut ja näyttää olevan jatkossakin Lähiruokaohjelman tärkein tavoite.
 - Tuotannon monipuolistumisen ja lisäämisen kautta pystytään vaikuttamaan myös siihen, että lähiruokasektorille saataisiin uutta jalostavaa yritystoimintaa.
- Lähiruokatuottajien yhteistyön kehittäminen tärkeää, jotta voidaan vastata kysyntään.
 - Lähiruokayhteistyötä tarvitaan erityisesti toimitusvarmuuden sekä tarvittavan jalostusasteen ja pakkauskokojen takaamisessa ammattikeittiöille ja HoReCa-sektorille.
- Ohjelman tavoitteet ovat edelleen ajankohtaisia, mutta toimenpiteitä olisi syytä päivittää ja syventää.
 - Ohjelman toimenpiteiden kautta voisi tukea erityisesti innovatiivisten ideoiden syntyä.
 - Ohjelman tavoitteen parantaa pienimuotoisen elintarvikejalostuksen ja myynnin mahdollisuuksia lainsäädännön ja neuvonnan keinoin voisi kirjata tulevaisuussuuntautuneemmin.

Arvioinnin keskeisimpiä havaintoja

- Jalostusasteen nostaminen, saatavuusongelmien ratkaiseminen, logististen ratkaisujen löytäminen, lähiruuan saaminen kaikkien Suomen kuntien ruokapalveluiden käyttöön sekä tulevan elintarvikelain myötä tulevat uudet selkeytystarpeet.
- Lähiruokatuottajia on tarpeen kouluttaa ja tukea esimerkiksi levittämällä tietoa eri kanavissa (hankkeet ja hankintaneuvonta), jotta he pystyvät aiempaa paremmin vastaamaan julkisten ruokahankintojen tarjouspyyntöihin.
 - Myös hankintaosaamiseen liittyvää koulutusta ja tiedottamista julkisista hankinnoista vastaaville ja kuntapäätäjille on aiheellista tarjota edelleen.
- Kuntien tulisi huomioida lähiruoka kirjaamalla se kuntastrategioihin. Myös maakuntien sekä alueellisten julkisten toimijoiden tulisi huomioida lähiruoka ja sen aluetaloudelliset vaikutukset osana strategioitaan.
- Ruoka-alan toimijoiden verkostoa tulee edelleen vahvistaa; yritykset ja oppilaitokset vahvemmin mukaan ohjelman toimeenpanoon.
- Alueilta ja verkostosta on syytä edelleen nostaa ja tuoda esiin toimivia esimerkkejä ja innovatiivisia avauksia, joita voidaan kehittää Lähiruokaohjelman puitteissa.

Arvioinnin keskeisimpiä havaintoja

- Ohjelmassa käytettyyn lähiruoka-termiin oltiin tyytyväisiä eikä siihen haluttu tarkennuksia.
 - Vaikka käsite on häilyvä, se toimii käytännössä soveltaen keskimäärin hyvin.
 - Sen sijaan lähiruuasta viestimiseen ja brändäykseen pitäisi panostaa.
- Ohjelmalla tulisi olla käytössään myös korvamerkittyä rahoitusta.
 - Kehittämisrahoitusta voisi suunnata vielä enemmän lähiruokasektorille ja lyhyiden jakeluketjujen kehittämiseen, muun muassa tukemalla tuottajaorganisaatioita.
- Lähiruuan tilastoinnin parantaminen tulisi kirjata ohjelmaan.
 - Tilastopohjaa tarvitaan erityisesti tutkimuksen tarpeisiin, mutta sillä on käyttöä myös alkutuotannon kannattavuuden ja aluetaloudellisten vaikutusten laskemisessa.
- Lähiruuan tutkimusta (esimerkiksi myyntikanavista ja tuotetun ruuan myyntimääristä, käytöstä ja tulevaisuuden potentiaalista lähialueella) tulisi lisätä tukemaan Lähiruokaohjelman kehittämistä.

Arvioinnin keskeisimpiä havaintoja

- Ohjelmassa säilytettäviä ja lisättäviä toimia

SÄILYTETTÄVÄT TOIMET

- Koordinaatiohankkeet ja alueilla toteutetut hankkeet, aluelähtöisyys
- Teemoissa ja tiimeissä kehittäminen
- Aitojamakuja-sivusto, mm. yrityslistaukset
- Hyvien esimerkkien nostaminen esille valtakunnallisesti ja yrityksille
- Yrityksiä suoraan kehittävät toimenpiteet

VAHVISTETTAVAT/LISÄTTÄVÄT TOIMET

- Julkinen sektori vahvemmin mukaan, hankintaosaamisen kehittäminen, julkisten pienhankintojen huomioiminen
- Logistiset ratkaisut
- Digitalisaatio
- Innovatiivisten avausten tukeminen ohjelmalla
- Jalostusasteen nostoa edistävän osaamisen kehittäminen
- Lähiruuan brändääminen
- Ruokaringit ja suoramyynti
- Yrittäjät ja oppilaitokset vahvemmin mukaan ohjelman toimeenpanoon
- Ympäristönäkökulman korostaminen
- Lähiruoka-alan tilastoinnin kehittäminen

Ruoka-alalla ajankohtaista -miniseminaari 17.12.2018

Aluekehittämisen konsulttitoimisto **MDI**

Luomuohjelman arviointi

- Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI & TK-Eval
- Kesä – syyskuu 2018
- Aineisto: dokumentti- ja tilastoaineisto, haastattelut (29), luomualan toimijoille suunnattuun kysely (75 vastaajaa) sekä 3 alueellista työpajaa
- Arvioinnin tavoite
 - Arvioida hallituksen luomualan kehittämisohjelman eteneminen suhteessa tavoitteisiin
 - Selvittää ohjelman toteutukseen vaikuttaneet tekijät
 - Valittujen toimenpiteiden ja keinojen tarkoituksenmukaisuus

Luomuohjelman tavoitteet

- Luomutuotannon määrän lisääminen
 - Luomuviljelyn peltoalan osuus 20% vuonna 2020
 - Luomukotieläintilojen määrän kasvu
 - Luomuvalkuaisrehun omavaraisuusasteen nousu
- Kotimaisten luomuelintarvikkeiden tarjonnan monipuolistaminen
 - Luomua jalostavien pienyritysten määrän kasvu
 - Luomutuotteiden valikoiman kasvu ammattikeittiöissä
- Luomun saatavuuden parantaminen kaupan ja ammattikeittiöiden kautta
 - Luomuruoan osuus ammattikeittiöissä kasvaa

Luomusektorin kehitys

- Peltoala kasvanut 9,0% (2013) → 12,8%, 290 000 ha (2018)
- Luomutilojen määrä kasvanut 7,4% (2013) → 10,6%, 5100 kpl (2018)
- Luomupuutarha- ja perunantuotanto kasvaneet
- Luomukotieläintuotannossa kasvua (maito, kananmunat, naudat, kana)
- Luomuelintarvikkeita valmistavat yritykset lisääntyneet 18,9% (2012-17)
- Luomun markkinaosuus päivittäistavarakaupassa kasvanut: 2,3% (2017)
- Luomua myytiin vähittäiskaupoissa 309 miljoonalla eurolla 2017 (+13%)
- Säännöllisten luomun käyttäjien määrä kasvanut (~2 miljoonaa)

Luomualan vahvuudet

- Luomuneuvonnan onnistumiset
- Neuvo2020 luomuneuvonta

- Luomutuottajien yhteistyö
- Luomutuottajien resilienssi
- Luonnontuote-luomun potentiaali

- Yhteistyö toimijoiden kesken (esim. osuuskunnat ja tuottaja-organisaatiot)

- Luomu kriteerinä julkisissa hankinnoissa
- Vientiin liittyvä suuri potentiaali

- Luomu vastaa moniin kestävyyshaasteisiin

- Luomu kiinnostaa kuluttajia
- Luomutuotteiden valtavirtaistuminen

- Yliopistot
- Tutkimuslaitokset
- Kv-

Tutkimus ja neuvonta

Tuotanto

- Viljelijät
- Eläintilat
- Kalankasvatus

- Maatilat
- Yritykset, (pienet ja isot)

Jalostus

Myynti ja jakelu

- Ammattikeittit
- Ravintolat
- Kaupat
- Suoramyynti

- Hankkeet
- Oppaat
- Kampanjat

Viestintä

Käyttäjät

- Kuluttajat

- T&K-toiminnan vähyys
- Lajiketutkimuksen vähyys
- Tutkimuksen vienti käytäntöön nopeasti

- Väärät uskomukset ja tieto
- Valvonnan yhtenäisyys
- Luonnontuote-luomun sertifiointi

- Jalostustoiminnan vähyys. Isoilla jalostajilla ei ole riittävästi raaka-ainetta ja pienet eivät pysty vastamaan kysyntään

- Jalostustoiminnan vähyys.
- Ammattikeittiöiden ja ravintoloiden vähäinen luomutuotteiden käyttö

- Luomutuotantoon ja -tuotteisiin liittyvät väärät uskomukset ja tieto
- Markkinoinnin vähyys

- Luomutuotteiden sekoittuminen lähi- ja villiruoan kanssa

Luomualan haasteet

Luomuohjelma tukenut sektoria

- Ohjelmalla on tärkeä rooli alan kehittämisvälineenä
 - Yhteistyö luomualan toimijoiden kanssa kehittynyt
 - Luomuviestintä
 - Luomun esiin nostaminen
- Yhteinen arvopohja ja linjaus tavoitteista hallinnolle
- Poliittisen tahtotilan selkeä kirjaus lisännyt uskoa luomuun toimijoiden keskuudessa

Satsauksia tuotantoon ja jalostukseen

- Luomun määrän kasvattamiseksi ja tarjonnan monipuolistamiseksi on vielä paljon tehtävää
- Luomuala kasvanut, mutta suurin osa luomualasta nurmea
- Luomuala tulisi saada tehokkaammin tuotantokäyttöön
- Tuotantoa tulisi kasvattaa, jotta jalostus voi lähteä käyntiin kunnolla
- Jalostusasteen nousuun kiinnitettävä huomiota
- Luonnontuoteluomun potentiaalia pitäisi hyödyntää paremmin

Yhteistyöllä seuraavalle tasolle

- Alan kehittäminen vaatii toimijoiden yhteisiä ponnisteluja ja sitoumuksia
- Luomuketjun eri osissa tarvitaan uudenlaista yhteistyötä
 - TKI: tutkimuksen ja käytännön yhteistyö
 - Tutkimus, tuottajat, neuvojat
 - Tuottajayhteistyö saatavuuden parantamiseksi
 - Tuottajaorganisaatiot/ Tuottajaosuuskunnat
 - Logistiikkayhteistyö
 - Luomun vientistrategia – sektori & Food from Finland
 - Luomuvalvonnan uudistaminen – Ruokavirasto & sektori

Ammattikeittiöt luomummaksi

- Tarjontaan liittyvät tekijät
 - Hinta
 - Jalostusaste korkeammaksi
 - Pakkauskoot ammattikeittiöille
 - Saatavuuden parantaminen (toimitusvarmuus, sopimusten määrä)
- Kysyntä
 - Kunnan/kaupungin/julkisten toimijoiden ruokapalvelustrategia
 - Hankintaosaaminen

Luomuohjelman päivitystarpeet

- Ohjelman keskeiset tavoitteet yhä ajankohtaisia
- Lisätoimia keskeisiin pullonkauloihin
 - Jalostus
 - Luomutuotteiden käytön lisääminen ammattikeittiöissä
- Koulutus, tutkimus ja osaamisen kehittäminen mukaan ohjelmaan
- Konkreettisia tavoitteita tarvitaan kirittäjäksi
 - Tuotantomäärät ja jalostusasteen nousu tavoitteiksi
- Luomuvalvonnan kehittäminen
- Luomuohjelmalle rahoitusta

Tommi Ålander, TK-Eval
tommi.alander@tk-eval.fi
FB: TKEval